

Részletes kutatói jelentés
OTKA NN 109690 – Pápai megbízottak a 11-13. századi Magyarországon – online adattár
2014–2016

Alapadatok:

Vezető kutató: dr. Kiss Gergely Bálint

Résztevő kutató: dr. Barabás Gábor

Informatikai fejlesztés (nem kutatói minőségben): Vass Sándor (2014-2015 október), Báling Péter (2015-2016)

TARTALOM

A kutatási tevékenység évi bontásban	2
2014	2
2015	2
2016	3
A kutatás egészének összefoglalása (2014–2016).....	4
A kutatás céljai és azok megvalósítása.....	4
Nemzetközi együttműködés	5
Eredmények közzlése.....	5
Eltérések a tervezettől.....	5
Publikációk.....	5
A projekt futamideje alatt készült publikációk (tudományos eredmények közzlések) listája	5
Közzlésre elfogadott, megjelenés alatt álló, ill. a projekt honlapján elérhető publikációk.....	6

A kutatási tevékenység évi bontásban

2014

A kutatás első évében az alábbi kutatói műveleteket foglalmaztuk meg:

- Forrásfeltárás a 11-13. századi pápai megbízottak prozopográfiai adattárához
- Az online adatbázis szerkezetének kialakítása (informatikai tervezése)
- Részeredmények közzélése (min. 2 tanulmány)

Eredmények

• A forrásfeltárás területén a tervezettnél megfelelően haladt a projekt, ebben az évben elsősorban az elbeszélő források gyűjtését tűztük ki célul. A 11-13. századi magyarországi források mellett a kutatás kiterjedt a nyugati kútfők egy részére, amelyek segítségével már több eddig bizonytalan, ellentmondásos adatot sikerült pontosítani, helyesbíteni, elsősorban az 1150-1250 közötti időszakból. A nemzetközi együttműködésnek köszönhetően néhány eddig egyáltalán nem ismert, a legátusi udvartartásra, kulturális hagyatéokra vonatkozó emléket sikerült azonosítani. Külön kiemelném Bánca nb. István esztergomi érsek, utóbb praenestei püspök-bíboros eredeti pecsétjének, egy az ő tulajdonát képező jogi kódex és végrendelete felfedezését. A forrásfeltárásnak köszönhetően elkezdődhetett a pápai megbízottak személyének pontosabb azonosítása az adatbázis szempontrendszer alapján. Sokat léptünk előre az egyes vizsgálati személyek életútjának meghatározása terén, különösen a legátusi megbízatások vonatkozásában. A források mellett számos új szakirodalmi tételt sikerült bevonnunk a kutatásba, és eredményeit hasznosítani.

• Az online adatbázis tesztverziója elkészült (<http://delegatonline.pte.hu/>), e felületen az adatbázis a kutatási tervnek megfelelően jelenleg nem nyilvános, a fejlesztési eredmények dokumentációja azonban a honlapon megtekinthető (http://delegatonline.pte.hu/files/DeLegatOnline_Fejesztesi_Dokumentacio_2014_Vass_Sandor.pdf).

• Részeredmények közzélése min. 2 tanulmányt vállaltunk, 2014 év végére 4 tanulmány (Kiss Gergely vezető kutató 1, Barabás Gábor résztvevő kutató 3) elkészült, ebből az egyik magyar és idegen nyelven is, megjelenésük 2015-ben várható. A kéziratok a honlapon elérhetőek (<http://delegatonline.pte.hu/index.php?lang=hu&link=publikacio>). Szintén elérhetővé tettük a vezető és résztvevő kutatóknak a projekt témájához kapcsolódó további publikációnak listáját, ill. többségük szövegét online elérhetőséggel is. A szakmai publikációk mellett a honlapon elérhetővé tettük Vass Sándornak (résztvevő nem kutatói minőségben) az informatikai fejlesztésekre vonatkozó dokumentációját (http://delegatonline.pte.hu/files/DeLegatOnline_Fejesztesi_Dokumentacio_2014_Vass_Sandor.pdf).

Nemzetközi együttműködés keretében a vezető kutató Párizsban bemutatta a projektet és a készülő adatbázist (tartalom, szerkezet, eredmények, problémák). Ennek keretében megállapodtunk a szakmai információcsere részleteiről, és döntöttünk egy 2015 tavaszi következő workshop előkészítéséről.

2015

A kutatás második évében az alábbi kutatói műveleteket foglalmaztuk meg:

- Forrásfeltárás a 11-13. századi pápai megbízottak prozopográfiai adattárához
 - Az online adatbázis tesztverziója a 11-13. századi prozopográfiai adatbázis alapján
- Részeredmények közzélése (min. 2 tanulmány)

Eredmények

• A forrásfeltárás területén a tervezettnél megfelelően haladt a projekt, ebben az évben az elbeszélő források gyűjtését a 12. századra befejeztük, a 13. század első fele, 1241-ig szintén elkészült. E mellett az Árpád-kor utolsó félszáz évére vonatkozó kútfők gyűjtése is megkezdődött, itt azonban a kutatás záró évére is maradt feladat, ez azonban tervezett. A gyűjtésre került forrásanyagok másik jelentős csoportja az okleveles anyag. E vonatkozásban a Magyarországon

elérhető (levéltári, ill. kiadott) anyag felgyűjtési készültsége a másik csoporthoz mérten szerényebb, jelen évben III. Honorius pontifikátusa végén tartunk. Nagy előrelépést jelentett, hogy az év júniusában sor került egy római kutatóútra, amely lehetőséget adott a Vatikáni Levéltár állományában való kutatásra.

A forrásfeltárásnak köszönhetően folytatódott a pápai megbízottak személyének pontosabb azonosítása az adatbázis szempontrendszer alapján. Sokat léptünk előre az egyes vizsgálati személyek életútjának meghatározása terén, különösen a legátusi megbízatások vonatkozásában. A források mellett számos új szakirodalmi tételt sikerült bevonnunk a kutatásba, és eredményeit hasznosítani. E mellett a tavalyi felfedezések feldolgozásával elkészült Bánca István, az első magyar bíboros életútjának monografikus feldolgozása.

- Az online adatbázis tesztverziója elkészült (<http://delegatonline.pte.hu/>), e felületen az adatbázis a kutatási tervnek megfelelően jelenleg nem nyilvános, a fejlesztési eredmények dokumentációja azonban a honlapon megtekinthető.

- Részeredmények közlésére min. 2 tanulmányt vállaltunk, 2015 év végére 2 könyv (Kiss Gergely vezető kutató 1, Barabás Gábor résztvevő kutató 1), 11 tanulmány (Kiss Gergely vezető kutató 8, Barabás Gábor résztvevő kutató 3) elkészült, ebből több és idegen nyelven is, 4 tanulmány megjelenése 2016-ban várható. A kéziratok a projekt honlapon (<http://delegatonline.pte.hu>) Publikációk menüpont, ill. az Academia.edu-n keresztül is elérhetőek (*Pápai megbízottak a 11-13. századi Magyarországon – online adattár (OTKA NN 109690) Pontifical Representatives in Hungary during the Eleventh-Thirteenth Centuries - Online Database (OTKA NN 109690)*). A megjelent, ill. megjelenés alatt álló tanulmányok szövege így nyilvánosan hozzáférhető a két könyv kivételével. Az informatikai fejlesztésben kényeszerű változás történt: Vass Sándor megnövekedett elfoglaltságai miatt változás történt, feladatait Báling Péter vette át. Ennek köszönhető viszont a honlap megújulása. Az elkészült fejlesztésről, az adatbázis szerkezetéről a honlap „Demo” menüpontja ad felvilágosítást (felhasználónév: demo, jelszó: otka). Ezen kívül néhány személy személyi adatlapját is elérhetővé tettük (<http://delegatonline.pte.hu/search/index>), ugyanitt (pl. <http://delegatonline.pte.hu/search/persondatasheet/id/18>) a „Dokumentumtár” menüpont alatt olvasható bemutató jellegű teljes életrajzok.

Nemzetközi együttműködés keretében a vezető kutató 2015 novemberében Angersban bemutatta a projektet és a készülő adatbázist (tartalom, szerkezet, eredmények, problémák). Ennek keretében megállapodtunk a szakmai információcsere részleteiről, és döntöttünk egy 2016 nyári következő workshop előkészítéséről, ill. a projekt folytatásának tervezéséről.

2016

A kutatás harmadik évében az alábbi kutatói műveleteket foglalmaztuk meg:

- Forrásfeltárás a 11-13. századi pápai megbízottak prozopográfiai adattárához
- 13. századi pápai megbízottak prozopográfiai adatbázisa
 - Adatbázis nyilvánossá tétele, bemutatása
 - Kutatási eredmények közlése (prozopográfiai adatlap kiadása)
- Workshop III – adatbázis egyeztetés (egyéb megbízottak, ügyhallgatók, delegált bírók); további együttműködés összehangolása

Eredmények

- A forrásfeltárás területén a tervezettnél megfelelően haladt a projekt, ebben az évben az a 13. század első fele (1241-ig) folytatódott, ill. elkészült a század második felével együtt. A gyűjtésre került forrásanyagok másik jelentős csoportja az okleveles anyag. E vonatkozásban a Magyarországon elérhető (levéltári, ill. kiadott) anyag felgyűjtési készültsége a másik csoporthoz mérten szerényebb volt.

A forrásfeltárásnak köszönhetően befejeződött a pápai megbízottak személyének azonosítása az adatbázis szempontrendszer alapján. Sikerült az egyes vizsgálati személyek életútjának meghatározása, különösen a legátusi megbízatások vonatkozásában. A források mellett számos új szakirodalmi tételt sikerült bevonnunk a kutatásba, és eredményeiket hasznosítani.

- Az informatikai fejlesztés a tervezettek szerint haladt. Az online adatbázis elkészült (<http://delegatonline.pte.hu/>), e felületen az adatbázis a kutatási tervnek megfelelően előzetes

regisztráció mellett elérhető. Az adatbázis szerkezetéről a honlap „Demo” menüpontja ad felvilágosítást (felhasználónév: demo, jelszó: otka). A pápai megbízottak személyi adatlapjai is elérhetők (<http://delegatonline.pte.hu/search/index>), ugyanitt a „Dokumentumtár” menüpont alatt olvasható bemutató jellegű teljes életrajzok.

- Részeredmények közlését ebben az évben ugyan nem vállaltuk, ennek ellenére napvilágot látott több kisebb tanulmány, részben a korábban még kéziratban leadott munkák megjelenésével (Kiss Gergely vezető kutató 3, Barabás Gábor résztvevő kutató 3, ill. közösen: 1). A megjelenés alatt álló kéziratok száma 6. A projekt keretében készült tudományos közlemények online az Academia.edu-n keresztül elérhetőek ([Pápai megbízottak a 11-13. századi Magyarországon – online adattár \(OTKA NN 109690\) Pontifical Representatives in Hungary during the Eleventh-Thirteenth Centuries - Online Database \(OTKA NN 109690\)](#)). A megjelent, ill. megjelenés alatt álló tanulmányok szövege így döntő többségében nyilvánosan hozzáférhető.

- Nemzetközi együttműködés keretében a vezető kutató, ill. a résztvevő kutató a következő alkalmakkal mutatta be a projektet és a készülő adatbázist (tartalom, szerkezet, eredmények, problémák). Ezek keretében megállapodtunk a szakmai információcsere részleteiről, és döntöttünk a projekt folytatásának tervezéséről:

- 2016 május: Zágráb (University of Zagreb, Centre for Croatian Studies),
- 2016 július: Párizs (XVth International Conference on Medieval Canon Law),
- 2016 július: Erlangen (Friedrich-Alexander Universität),
- 2016 október: Erlangen (Friedrich-Alexander Universität),
- 2016 november: Angers (Université d'Angers)

A kutatás egészének összefoglalása (2014–2016)

A kutatás céljai és azok megvalósítása:

A projekt célja a 11–13. századi Magyarországgal és szűkebb környezetével (Dalmácia, Horvátország, Bulgária, Ruténia) kapcsolatba került pápai megbízottak prozopográfiai adattárának összeállítása volt, a lehetőségekhez mért legteljesebb életrajz elkészítése és közreadása. Célunk nem statikus eredmények publikálása volt, hanem az online felület lehetőségét kihasználva egy rugalmas rendszer létrehozása. Ennek megfelelően az egyes személyeket integráltuk az adatbázisba, részletes és folyamatosan felülvizsgált kritériumrendszer szerint rendeltük hozzájuk a meghatározó élet-, hivatalviselési-, egyházi rendi-, tanulmányi-, pápai megbízási eseményeket, és ezek egészéből egy komplex életrajz állt össze minden esetben. A felhasználóbarát kezelést elősegítendő, az egyes személyekről így létrehozott személyi adatlapot védett pdf formátumban le lehet tölteni, és a tudományos idézés kritériumainak megfelelően felhasználni, ezért elérési útvonalat és letöltési dátumot is rendel a rendszer minden egyes letöltéskor. Az adatbázisban megtalálható egy komplex keresőmodul, amely az adatbázisban szereplő valamennyi személyre, eseményre, helyre tud keresni különböző kritériumok alapján, amelyek megegyeznek az adatfelvitel szerkezetben alkalmazottakkal, így egy teljesen koherens rendszerről beszélhetünk. A keresési funkciót egy statisztikai funkció is kiegészíti, amely a felvitt adatokból generál a lekérdezésnek megfelelő eredményeket. Ez a lehetőség is többféle szempont akár egyidejű lekérdezését is lehetővé teszi idő(intervallum), hely, eseménytípusok szerint, ezáltal pl. kiválóan megjeleníthető egy adott időszak pápai kinevezések szerinti megoszlása akár többféle történeti-földrajzi keret függvényében is, kiegészítve az adatbázisban szereplő személyek feltüntetésével.

Adatbázisról van szó, amelyben az adatokat folyamatosan lehet ellenőrizni, javítani, kiegészíteni, így szakmai értelemben folyamatosan fejleszhető. A projekt futamideje alatt a nemzetközi partnerekkel folyamatos volt a konzultáció, akik javaslataikkal sokat segítettek a sikeres megvalósításban és a további közös kutatási lehetőségek felvázolásában. Ugyanakkor a tudományos igényesség megköveteli az elért eredmények rendelkezésére bocsátását és a tudományos visszacsatolás lehetőségének biztosítását. Ezt a célt szolgálja a véleményezési form, amely lehetőséget ad a felhasználónak, hogy a projektet létrehozó kutatók és fejlesztő értesüljön

kritikai észrevételekről, javaslatokról. Az adatbázis használatához ingyenes regisztrációra van szükség, ezzel az említett keresési és visszacsatolási funkciók használhatóak.

Nemzetközi együttműködés:

A kutatás nemzetközi együttműködésben valósult meg. A három fő partner a Laboratoire de médiévistique occidentale de Paris (LAMOP), a Friedrich-Alexander Universität Erlangen-Nürnberg, Lehrstuhl für Mittelalterliche Geschichte und Historische Hilfswissenschaften (FAU) és az Institute of History of the Polish Academy (IHPAN), ezek alkotják a projekt nemzetközi tanácsadó testületét.

A projekt futamideje alatt a Munkatervben meghatározottak szerint konzultáltunk partnereinkkel kisebb workshopok formájában (ld. az éves bontásban), így eredményeinket – tartalmi és fejlesztési kérdéseket is – tudtuk ütköztetni véleményünkkel, egyúttal a projekt egy sokkal szélesebb nemzetközi közönség számára is ismertté vált. A megbeszélések során számos hasznosítható adatot, kiegészítést kaptunk, amelyet jól be tudtunk illeszteni kutatásainkba.

A nemzetközi tanácsadó testületnek köszönhetően 2015-től elkezdtünk egy, a későbbi együttműködést megalapozó partnerséget kiépíteni a Zágrábi Egyetem Horvát Tanulmányok Tanszékével, ill. ugyanígy adódott lehetőség a majdani együttműködés előkészítésére a párizsi Archives Nationales de France, a Centre Interuniversitaire d'Histoire et d'Archéologie Médiévales (CIHAM), az Université Jules Verne de Picardie munkatársaival.

Eredmények közlése: A kutatás során elért tudományos eredményeket folyamatosan közzeltük: 2014, 2015, 2016 során a tervezett számot meghaladó publikáció látott napvilágot, számuk összesen 25, amiből megjelent (vagy hozzáférhető) 19, további 6 pedig megjelenésre vár. Ezek egy része ugyan nem feltétlenül a 11-13. századdal foglalkozik, ám a projektben kialakított módszertan alapján készültek így joggal sorolhatók a projekt eredményei közé.

Eltérések a tervezettől: A kutatás során a Költségtervhez képest jelentősebb eltérés nem történt.

Publikációk

Az egyes évek kutatási jelentéseiben szerepelnek a kéziratban, közlésre elfogadott publikációk, itt azonban a projekt teljes futamideje alatt ténylegesen kiadott, ill. az utolsó év során készült, de még nyomtatásban nem megjelent munkákat soroljuk fel, amelyek már tartalmazták a korábban elkészült publikációk sátusának időközben bekövetkezett esetleges változásait (pl. közlésre elfogadott kézirat, utóbb megjelent publikáció). A publikációk interneten is elérhetőek ([itt](#)), néhány tételt leszámítva (*), amelyek online közreadására nincs lehetőség a kiadói és/vagy a szerző jogok miatt.

A projekt futamideje alatt készült publikációk (tudományos eredmények közlések) listája.

1. Kiss Gergely - Barabás Gábor: *Pápai megbízottak a 11-13. századi Magyarországon – online adattár (adatbázis)*. <http://delegatonline.pte.hu/> 2016.
2. Barabás Gábor: Viola opolei hercegnő és Kálmán szlavón herceg. Egy historiográfiai vita margójára. *Világtörténet* 5 (37.) 2015/1. 5-28.
3. Barabás Gábor: A pápai kiküldött bíróság és a szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében. A kezdetektől a 13. század közepéig. In: *Szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében*. Szerk. Karlinszky Balázs. Veszprém, 2015. 9-26.
4. Barabás Gábor: A pápai írásbeliség hatása a magyarországi kiküldött bírók okleveles gyakorlatára a 13. század első felében. *Per Aspera Ad Astra* 1/2015 11-33.
5. Barabás Gábor: *A pápaság és Magyarország a 13. század első felében. Pápai hatás – együttműködés – érdekellentét*. Pécs, 2015. (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 5.) (*)

6. Barabás Gábor: The Papal Judge-Delegation and the Religious Orders in the Diocese of Veszprém in the First Half of the 13th Century. *Specimina Nova Pars Prima Sectio Mediaevalis. VIII.* Red. Gábor BARABÁS – Gergely KISS. Pécs, 2015. 65-81.
7. Barabás Gábor: Prinz Koloman und Herzogin Viola von Oppeln. Beitrag zu einem historiografischen Disput. *Ungarn - Jahrbuch* 32 (2016) 1-24.
8. Barabás, Gábor: Coloman of Galicia and his Polish Relations. The Duke of Slavonia as Protector of Widowed Duchesses. In: *Hungaro-Polonica. Young Scholars on Medieval Polish-Hungarian Relations.* Ed. Bagi, Dániel – Barabás Gábor – Máté, Zsolt. Pécs, 2016, 89-117.
9. Barabás Gábor: A magyar királyi család címhasználata a 13. század elején a magyarországi és a pápai források tükrében. *Turul* 2015/4. 121-129.
10. Kiss, Gergely: Églises privilégiées et églises royales en Hongrie médiévale. *Revue Mabillon, nouvelle série* 26 [87] (2015), 29–57.(*)
11. Kiss, Gergely: La culture juridique des clercs dans le Royaume de Hongrie sous les rois angevins au XIVe siècle. *Belvedere Meridionale* 27: (2) 22-35.
12. Kiss, Gergely: Les Fasti Ecclesiae Gallicanae. *Belvedere Meridionale* 27: (2) 92-97.
13. Kiss, Gergely: Les clercs médiévaux au service de l'état. *Belvedere Meridionale* 27: (2) 106-116.
14. Kiss Gergely: *Dél-Magyarországtól – Itáliáig: Bánca nembeli István (1205 k. – 1270) váci püspök, esztergomi érsek, az első magyarországi bíboros életpályája.* Budapest–Pécs, 2015.(*)
15. Gergely Kiss: Un légat pontifical au service de la paix entre Ladislas Jagellon II et l'Ordre Teutonique. Branda Ier di Castiglione et la Hongrie. In: *The Jagiellonians in Europe: Dynastic Diplomacy and Foreign Relations.* Ed. Bárány, Attila – Bacsá, Balázs Antal. Debrecen, 2016. 21–40.
16. Kiss Gergely: A Sainte-Chapelle intézménye és lehetséges magyar kapcsolatai. In: *Középkortörténeti tanulmányok 8. A VIII. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2013. június 17–19.) előadásai.* Szerk. TÓBER Márta – MALÉTH Ágnes. Szeged, 2015. 127–149.
17. Kiss, Gergely – Barabás, Gábor: Papal Delegates in Hungary in the XIth–XIIIth Centuries – Online Database (2014–2016) (OTKA NN 109690) <http://delegatonline.pte.hu>. In: *Specimina Nova Pars Prima Sectio Mediaevalis VIII.* Red. Gábor BARABÁS – Gergely KISS. Pécs, 2015. 175-178.
18. Kiss, Gergely: Magdeburg/Poznań and Gniezno. The emergence of the Polish ecclesiastical hierarchy and its dichotomy. In: *Specimina Nova Pars Prima Sectio Mediaevalis VIII.* Red. Gábor BARABÁS – Gergely KISS. Pécs, 2015. 23–34.

Közlésre elfogadott, megjelenés alatt álló, ill. a projekt honlapján elérhető publikációk:

1. Kiss, Gergely: Les légats pontificaux en Hongrie aux XIIIe-XVe siècles. *Actes du colloque international „Les légats pontificaux. Paix et unité de l'Eglise, de la restructuration grégorienne à l'aube du Concile de Trente (mi XIe – mi XVIe siècle)”* 2015 (megjelenés alatt) (*)
2. Vass Sándor: *DeLegatOnline adatbázis fejlesztési dokumentáció*, <http://delegatonline.pte.hu/>, 2014
3. Barabás Gábor: Eretnekek, kalózkodók és legátusok. A boszniai eretnekség, a Magyar Királyság és a pápák a 13. század elején. *Világtörténet* (megjelenés alatt)
4. Barabás Gábor: The Titles of the Hungarian Royal Family in the Light of Hungarian and Papal Sources in the First Half of the Thirteenth Century (megjelenés alatt)
5. Kiss, Gergely: Un foyer de formation des clercs officiers royaux : les universités et le service du roi ? 1342–1382. *Actes du colloque international „Parcours universitaires et formations intellectuelles des officiers angevins. Angers, 19-21 novembre 2015”.* Sous la direction de Thierry Pécout – Jean-Paul Boyer – Jean-Michel Matz. Angers – Saint-Étienne (megjelenés alatt) (*)
6. Kiss Gergely: A Pápaság és Magyarország kölcsönös megítélése a 11-13 században. *Világtörténet* (megjelenés alatt)

7. Kiss, Gergely: Entre théorie et pratique de la représentation pontificale en Hongrie aux XIIe–XIIIe -siècles. Proceedings of the XVth International Conference on Medieval Canon Law. (megjelenés alatt)